

РОЛЬ МЕДІАКУЛЬТУРИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

У статті проводиться дослідження впливу медіакультури на проблему проведення державами політики мультикультуралізму і формування толерантності в суспільстві.

Вступ

Сучасні мас-медіа спричинили фундаментальні зміни в способі життя людей, у соціальному устрої й управлінні, в характері суспільних зв'язків. Під впливом універсалізації культури відбувається зближення способу життя різних країн і регіонів. Винайдення комп'ютера, Інтернету дало можливість взаємодіяти незалежно від простору. Міжрелігійні, наукові, етнічні зв'язки були в усі періоди, іноді – більш тісні, іноді – слабші, проте вони все одно існували, хоч і були розведені в часі та просторі: під час воєн, походів, через торгівлю тощо. Проте тільки сучасний етап інтеграційних процесів зробив їх справді глобальними, оскільки зараз економічні, політичні, соціально-культурні процеси охоплюють усю земну кулю.

Хоч народи, які населяють Землю, є різними за мовою, віруваннями, сповідують різні моральні принципи, відрізняються звичаями, традиціями, способом життя, але є багато спільного: люди завжди можуть порозумітися, навіть не знаючи мови один одного, відчувають красу мистецтва інших культур, освоюють досягнення культури, науки і техніки інших народів. В умовах глобалізації, коли сформувалися універсальні одиниці культури (мода, туризм, спорт, освіта, газети, журнали, телебачення, Інтернет) людина живе і в глобальному і в локальному світі одночасно.

У наш час поширення інформації, технологій, спілкування між людьми, обмін цінностями, міграційні процеси набули міжнародного характеру. Міграція змінила облік багатьох країн, спричинивши ріст ксенофобії, оскільки серед частини населення стали виникати побоювання, що це може спричинити втрату цінностей і способу життя, поставити під загрозу національну ідентичність. Особливе занепокоєння в сфері медіакультури викликає те, що демасифікація мас-медіа, яка спостерігається в останні десятиліття, може призвести до локалізації, закриття культур окремих етносів чи релігійних груп, можливості неконтрольованого використання сучасних мас-медіа екстремістськими групами, що може привести до конфронтації у суспільстві.

Аналіз досліджень і публікацій

Проблеми впливу мас-медіа на особистість та суспільство піднімаються у працях А. Андрєєва, О. Астафєвої, Н. Богомоліної, А. Гребельнікова, Л. Закса, М. Жабського, С. Кара-Мурзи, М. Кастельса, Н. Кириллової, М. Ковалевської, А. Короченського, С. Кримського, С. Кропотова, В. Кудина, Б. Лозовського, Н. Лумана, Г. Мельника, А. Мухіна, О. Панаріна,

Н. Петрової, Г. Почепцова, К. Розлогова, В. Савчука, Д. Стровського, Я. Шведова та ін.

Проблеми мультикультуралізму і толерантності в глобалізованому суспільстві присвячені праці В. Галецького, Л. Дротянко, В. Жолдкова, В. Іноземцева, У. Кімліка, Дж. Комароффа, Ч. Кукатаса, В. Малахова, О. Неменського, Н. Полякової, Ф. Фукуяма, Ю. Хабермаса, С. Хантінгтона та ін.

Постановка завдання

Метою даної статті є дослідження впливу медіакультури на проблему проведення державами політики мультикультуралізму та формування толерантності в суспільстві, що глобалізується.

Основна частина

Глобалізація, яка є закономірним продовженням історичного розвитку людства, вступає в глибоку суперечність із цивілізаційними основами і всією системою цінностей, які успадковані від традиційних суспільств. Новітній рівень науки і техніки породжує проблеми, які стосуються людського буття загалом: проблему виживання людства, взаємовідношень з природою, з іншими індивідами, з іншими культурами, проблему співвідношення «локальне – універсальне». Створюються єдині символи, єдині культурні коди та повідомлення, які поширюються через мережу Інтернету, телебачення та інші засоби масової комунікації. Н. Полякова зазначає: «Мода, кінематограф, політичні події, природні катастрофи, терористичні акти, курси валют, передові наукові технології – всі ці події, знаки та повідомлення існують одночасно, зразу для всіх, будучи всім однаково зрозумілі. Завдяки глобальним засобам масової інформації, глобальному суспільству мереж усі живуть в одній системі подій та єдиній системі значень» [1, с. 367]. Усе це може збагатити культури народів світу, але й одночасно привести деякі культури до занепаду та деградації, загострити національні проблеми, призвести до конфронтації у суспільстві.

Реалією постіндустріальної цивілізації стає поява численних субкультур. Н. Луман звертає увагу на те, що збільшення диференціації веде до трансформації соціальних інститутів. Цей процес він називає «зміною форм диференціації» і розглядає його як такий, що відповідає підвищенню складності суспільної системи, коли розвиток «робить можливим більшу кількість більш різноманітних комунікацій тією мірою, у якій основну роль у інтеграції системи починають відігравати все більш неймовірні форми диференціації» [2, с. 30]. Форми диференціації Н. Луман розглядає як форми інтеграції суспільства, так як суспільство «інтегрується не завдяки якійсь

заповіді єдності, не через переформулювання своєї єдності в якості постулату, а в формі відтворення своєї єдності як відмінності» [2, с. 32]. У ситуації, коли в межах одного суспільства люди дотримуються різних культурних традицій, необхідно виробити правила співіснування, які би влаштовували представників різних культур. Одним з варіантів вирішення цієї проблеми є проведення політики мультикультуралізму, концепцію якої сформулював Ч. Кукатас [3].

В умовах глобалізації проблема співробітництва представників різних культур, їх взаємопорозуміння, добровільна й принципова відмова від претензій на винятковість та абсолютну істину стають надзвичайно актуальними. Мультикультуралізм означає не тільки факт етнічного і культурного розмаїття, але й підкреслює законність вимог визнання прав окремих груп і тільки «толерантне суспільство розуміється як мультикультурне, мультинаціональне суспільство, яке не прагне до *чистих* (етно-національних, расових чи культурних) форм» [4, с. 182]. Повноцінний діалог культур не можливий без рівноправності та визнання іншого як рівного собі та не має сенсу, якщо суб'єкти (культури), які беруть у ньому участь, не усвідомлюють себе як частини єдиного цілого.

Розмаїття культур ще не є мультикультуралізмом. Проживаючи в суспільстві, де існує багато культур, релігійних конфесій, людина найчастіше відносить себе до якоїсь однієї і не визнає мультикультуралістичної самоідентифікації. Розрізняють пасивний та активний мультикультуралізм. Під пасивним мультикультуралізмом розуміють політику толерантного відношення до культурного розмаїття, а під активним – політику його активної підтримки, коли держава заохочує розподіл громадян на меншини та активно їх підтримує, наприклад, надає квоти в законодавчих органах для представників етноконфесійних меншин чи надає соціальну допомогу не імігрантам як окремим людям, а певним етнічним групам, емігрантським діаспорам.

В умовах глобалізації процес взаємодії культур охоплює всі регіони світу. Інтернет дає можливість стиснути простір і час, робить прозорими кордони, встановлює контакти між людьми, які перебувають у різних куточках земної кулі. Завдяки сучасним засобам зв'язку представники різних культур стають набагато ближчими один одному, ніж до своїх традиційних спільнот. Розширення інформаційного поля особистості дає можливість подолати групову (етнічну, соціальну, ідеологічну) ізоляцію, значно розширити культурний взаємообмін. Відповідно, це приводить до того, що національні культури в процесі глобалізації набувають рис єдиної глобальної культури, яка інтегрує етнокультурне розмаїття. За словами Т. І. Ойзермана, «історія людства давно засвідчила, що здатність одного народу засвоювати досягнення іншого – один із головних показників життєздатності його культури, очевидний індикатор прогресу культури. Саме на цьому шляху взаємодії культур і створюється загальнолюдська культура, єдина і разом з тим різноманітна» [5, с. 54].

Специфікою глобалізаційних процесів у сфері медіакультури є те, що вона містить досить багато суперечностей, які включають у себе як відчуження, так і зближення, уніфікацію. Глобалізація веде до формування єдиної культури і єдиної цивілізації, що аж ніяк не відмінняє ні культурного розмаїття, ні специфічних особливостей цивілізаційного розвитку тих чи інших регіонів. Досить часто реакцією на глобалізацію є саме усвідомлення своєї самотності та відродження національних культур. Аналіз новітнього етапу об'єднання світу показує, що процеси, які відбуваються, дуже далекі від уявлень про універсальне людство і «треба буде пройти тривалий період конвергенції цивілізацій Сходу та Заходу, Півночі та Півдня, внаслідок чого виникне радше певна конфедерація цивілізацій, а не єдина планетарна цивілізація» [6, с. 23].

Сьогодні частина науковців дотримується думки, що інтеграція культур взагалі неможлива, не говорячи вже про злиття таких різних культур, як культури Заходу і Сходу. Іракський дослідник Аль-Джанабі заявив, що «взаєморозуміння Сходу і Заходу й тим більше західно-східний синкретизм ідей та вірувань неможливий як за генетичними, так і за сутнісними основами... Діалог західної і східної культур не стільки немислимий, скільки реально нездійснений через корінну різноманітність цивілізаційних основ, можливі лише ділові і практично позиційні відносини при усвідомленні й збереженні їх гетерогенності та фатальної антиномічності, яку неможливо усунути» [7, с. 177].

Важливе значення для взаєморозуміння культур має мовна комунікація. Так, спробою зняти проблему Квебеку в Канаді є введення двох державних мов: англійської та французької. У Швейцарії державними мовами є чотири: німецька, французька, італійська та романська (остання є офіційною тільки для спілкування з носіями романської мови на рівні Граубюндена). Державними мовами Бельгії є фламандська та французька. Практика двомовних країн показує, що введення другої державної мови у школі, значна частина інформації цією мовою можуть зняти напругу в цих країнах.

Обмеження можливості людей користуватися рідною мовою може обмежити доступ людей до освіти, політичного життя, правосуддя. Дієвим способом стимулювати асиміляцію меншин є надання економічних, політичних, соціальних переваг за відмову від рідної мови. Але така асиміляція не буде вільною, якщо базується на виборі між мовою та майбутнім. Проте на те, що вона відбувається, вказує вимирання світових мов. З 10 тис. мов, які існували в історії людства, сьогодні розмовляють тільки на 6 тис. Найбільш серйозні проблеми виникають там, де існує найбільше мовне розмаїття. У країнах Африки на південь від Сахари нараховується більше 2,5 тис. мов. І хоча багато з цих мов досить близькі між собою, проте для багатьох людей можливість користуватися рідною мовою при отриманні освіти і в контактах з державними установами обмежена. Більш як у 30 країнах цього регіону, населення яких

становить 518 млн., тобто 80 % від кількості населення регіону, офіційна, державна мова не є рідною. Тільки 13 % дітей отримують початкову освіту рідною мовою [8, с. 41]. Ці факти насторожують, адже саме через культуру, через мову людина зв'язана з суспільством, тільки через культуру виробляються механізми соціалізації людини, а вестернізація замінює «власне культуру цивілізаційним її симулякром (виробленою індустріально масовою культурою) і взагалі не може бути остаточно здійснена без ціннісного розтління культури» [9, с. 58].

Досить часто мігранти не можуть швидко адаптуватися до нового культурного середовища. Це призводить до посилення тенденції атомізації в суспільстві, на що звертає увагу Л. Г. Дротянко: «Особистість змушена пристосовуватись до чужих культурних традицій, до нових обставин життя, жити одночасно у різних традиціях, культурах, нерідко обриваючи при цьому коріння рідної їй культури. Це веде до послаблення родинних, національних і інших соціокультурних зв'язків, автономізує і атомізує особистість» [10, с. 385].

Історія показує, що віра в глобалізацію як фактор гомогенізації не виправдовується. Глобалізація нерозривно пов'язана з локалізацією, із збереженням локальних ідентичностей. Глобалізаційні зміни в культурі заставляють людей повернутися до своїх традиційних основ, до базових цінностей суспільства (відношення до життя, смерті, дітей і т.д.). Якщо ж глобалізація відбуватиметься за проектом Заходу, в першу чергу США, то відбудеться вестернізація світу, яка може привести до змін самоідентифікації локальних спільнот. Такий сценарій майбутнього домінування Заходу, в тому числі і в сфері культури, переконливо змальовують І. Валлерстайн: «Культура завжди була знаряддям сильнішого» [11, с. 193] та С. Гантингтон: «Розподіл культур у світі відображає розподіл влади» [12, с. 132]. На даний час у більшості країн, що розвиваються, домінують західні засоби масової інформації, культивуються західні цінності. Все це здійснюється за допомогою технології обробки свідомості.

В епоху глобалізації держави, крім проблем внутрішньої багатоманітності, зіштовхуються також із зовнішніми викликами, які зумовлені міжнародним поширенням інформації, технологій та міграційними процесами. Спілкування між людьми, обмін цінностями, ідеями набули нового масштабу і викликали стурбованість багатьох людей тим, що глобалізація може спричинити втрату цінностей і способу життя, поставити під загрозу місцеву і національну ідентичність. Це, відповідно, спричинило ріст ксенофобії та консерватизму. Доходить і до крайніх проявів: погромів, виселень, етнічних чисток та геноциду. Стимулюється розвиток націоналістичних рухів, які виступають за автономію чи навіть відокремлення.

Політика держав у сфері культури має будуватися на визнанні урядами ідеї культурної свободи, на повазі до різних культурних традицій. Прикладами цього є рішення уряду Індії офіційно відзначати п'ять індуїстських, чотири мусульманські,

два християнські, одне буддійське і одне сікське свято, а також одне свято секти дайна, що свідчить про визнання культурного розмаїття населення. Зовсім іншу політику проводить Франція, яка відзначає 11 національних свят, з яких чотири не належать до якого-небудь віросповідання, а сім є християнськими, і це не зважаючи на те, що 7% населення становлять мусульмани, а 1% – євреї [8, с. 10].

Оскільки релігія має вагоме значення при визначенні ідентичності людей, немає нічого дивного, що релігійні меншини ведуть боротьбу за культурну свободу. Франція намагається відповісти на питання, чи не суперечить носіння мусульманами традиційних хусток у державних школах принципу відокремлення школи від церкви, а також демократичним цінностям жіночої рівноправності, які державна освіта намагається поширювати. Прихильники політики мультикультуралізму, виступаючи за багатоманітну ідентичність, заохочують толерантність і розуміння культурних відмінностей, можливість сповідувати свою релігію, носити свій одяг тощо. Їх опоненти вважають, що позитивне рішення суперечитиме фундаментальним цінностям суспільства: відокремленню церкви від держави і рівноправності жінок.

ООН, стурбована такими проблемами, прагне дати на це таку відповідь: «З погляду людського розвитку важливо розширити свободи і права людини, а також визнати рівноправність. Світські й демократичні держави скоріше за все досягнуть цих цілей у тому випадку, якщо держава в розумних межах створюватиме сприятливі умови для проведення релігійних обрядів, якщо взаємовідносини всіх релігій з владою базуватимуться на однакових основах, а держава буде захищати права людини» [8, с. 10]. Враховуючи світський характер більшості країн, не можна говорити про сучасну Європу як про «християнський світ». Як зауважує Ф. Фукуяма, хоча роль християнства була вирішальною для формування європейської цивілізації, сучасні європейці частіше визначають свою культурну ідентичність більше у «світських політичних термінах, ніж у релігійних» [13, с. 326].

Іммігрантські релігійні та етнічні меншини, зберігаючи групову організацію, зберігають і відповідну релігійну та етнічну ідентичність, яка не дозволяє їм до кінця проходити процеси асиміляції. Часто вони здійснюють активний опір асиміляції й це веде до ускладнення взаємин груп іммігрантів з традиційним суспільством. Досить часто групи іммігрантів неадекватно сприймають встановлені суспільством, у якому вони опинилися, норми і правила та інтерпретують їх по-своєму. Тому єдиний культурно-нормативний простір країн розмивається, а це може призвести до нових суперечностей та конфліктів і поставити під загрозу єдність держави.

Історія довела, що падіння всіх великих імперій, які нав'язували підкореним народам культуру метрополії, спосіб життя пануючої нації, є неминучим. Неможливо побудувати єдину світову спільноту з єдиною культурою. Це неминуче

викликало б рiст сепаратизму та вiдродження фундаменталiзму. Крім того, важливо не допустити, щоб сучасна експансія масової культури, яка поширюється за допомогою сучасних інформаційних технологій, витіснила національні культури. В. Табачковський наголошував: «Кожен народ повинен, по-перше, усвідомлювати власну культурну традицію, по-друге, доводити її «конкурентоспроможність» за умов глобалізації» [14, с. 16].

XX століття, історія якого знає дві світові війни, геноциди цілих народів, примусило задуматися світову спільноту над недопустимістю врегулювання конфліктів за допомогою зброї та над проблемою подолання нетерпимості до інакомислячих. Мир на землі може ґрунтуватися на визнанні прав кожної людини, кожної спільноти мати можливість свободно висловлювати свої погляди, розвивати свою культуру, дотримуватися своїх традицій і водночас визнавати такі ж права інших. ЮНЕСКО, оцінюючи теперішнє становище в світі, ставить перед світовою спільнотою завдання дотримуватися принципу плюралізму: «Плюралізм є однією з найважливіших рис демократичного суспільства, що динамічно розвивається, та необхідною умовою гармонійної взаємодії між культурами і народами, які досягають процвітання на основі діалогу, дискусій, терпимості та взаємоповаги між людьми незалежно від їх походження, статі, раси чи віросповідання» [15, с. 38].

Конструктивний діалог між різними цивілізаціями можливий лише за умови врахування історичних традицій, специфіки культури, релігійних особливостей. Спілкування на міжнародному рівні може базуватися на пріоритеті принципу невтручання в іншу культуру, у внутрішні справи інших країн. Синтез цінностей різних локальних цивілізацій, який спостерігався ще в античні часи, в епоху глобалізації проявляється як новий тип синтезу та діалогу. Глобалізація пов'язує культури різних країн, сприяє взаємообміну культурними цінностями, але вона може здійснювати й негативний вплив на творчу багатоманітність і культурний плюралізм. Стурбована цим, ЮНЕСКО наголошує: «Тільки співпраця різних країн може створити спільний простір міжкультурної комунікації, інформації та взаєморозуміння, у якому розмаїття культурних цінностей, етичних норм та зразків поведінки сформують справжню культуру світового співтовариства» [16, с. 36].

У наш час гостро постає проблема недостатньої терпимості, толерантності і сприйняття цінностей іншої культури та релігії, звичаїв та традицій. Стає все більш очевидним той факт, що без терпимості і толерантності людство не виживе. «Без вироблення взаємної терпимості цивілізації, які зіштовхуються, культури, нації, соціальні групи, окремі люди можуть просто винищити одна одну. Терпимість сьогодні більшою мірою, ніж будь-коли в історії, – не просто відносний філософський ідеал, а повністю практична умова виживання» [17, с. 284].

Процес синтезу культур є надзвичайно складним, тому негайних результатів сподіватися

марно. Досягти цього можна тільки через просвітництво, через пропаганду глобальної свідомості, яка передбачає усвідомлення всіма людьми взаємозалежності різних регіонів Землі у різних сферах життя. Ю. Терещенко зазначає: «В житті не існує нічого важливішого, ніж захист і обстоювання власного самовиявлення, самоствердження і репрезентації себе як людини, особистості, тобто носія і поборника культури. Це дає нам підставу говорити про толерантність (терпимість) до чужих думок, вірувань і доречних форм поведінки як про фундаментальну ознаку культури і цивілізації» [18, с. 75].

Світова культура – це світ розмаїття і полілогу культур. Але часто замість діалогу ми спостерігаємо посилення конфронтації. З метою виживання людства досить гостро стоїть проблема толерантності. Медіакультура в таких умовах покликана виховувати взаємну терпимість, взаєморозуміння людей шляхом обміну духовних цінностей, культурних взірців. Ю. Хабермас наголошує: «Вимога толерантності має два аспекти. Кожний вправі здійснювати власний етос тільки в межах рівних етичних свобод для всіх. Тим самим кожний повинен ще і поважати етос інших у цих межах. Йому не має необхідності приймати погляди інших, які він не поділяє, так як його власні претензії на істину і достовірність залишаються недоторканими. Вимога толерантності витікає не з релятивізації власних переконань, а з обмеження їх практичної дійсності, тобто з висновку, що власний етос варто переживати тільки обмежено і необхідно зважати на практичні наслідки етосу інших» [19, с. 290].

Пошуки громадянської згоди і діалогу у світі, що змінюється, пов'язані з відповідальністю людей за збереження культурного розмаїття. Спрощене трактування демократії як всюдозволеності руйнує єдність багатоманітності культури, коли замість цілісності існують розрізнені фрагменти культур. В. А. Тишков зазначає, що комунікація як взаємодія суб'єктів у формі діалогу і спілкування є сенсоутворюючим і конструюючим соціальний простір процесом. Взаємне існування «свого» і «чужого» передбачає «буття-один-з-одним» у межах спільно обжитого соціокультурного простору. Оскільки етнічність характеризується підкреслюванням відмінностей, «особливості», «унікальності», то з позиції етнічності, яка не сприймає цілісності світу, діалог вести важко, якщо вихідні позиції не включають принципу толерантності в умовах багатокультурності [20, с. 230-246].

Висновки

Епоха глобалізації характеризується певним нівелюванням у людських стосунках етнічних, політичних, релігійних, світоглядних відмінностей, але аж ніяк не знищенням багатоманітності культури. Враховуючи те, що ми живемо в такому суспільстві, необхідно бути готовими до життя в умовах існування різних традицій, релігій, культур. Якщо раніше в історії головною формою культурної експансії були війни, пряме насилля і асиміляція, то сьогодні ми зіштовхуємося з іншими формами

культурної агресії: інформаційним впливом, обробкою масової думки, насадженням масової культури. Світ, все більш тісно пов'язаний економічно, не може існувати, якщо люди не навчаться поважати культурне розмаїття і не прийдуть до єдності на основі людяності. Тільки політика мультикультуралізму – політика, що визнає культурне розмаїття і культурні відмінності – може забезпечити включення в суспільне життя глобалізованого світу всіх його членів та зняти напругу в суспільстві. Політика заохочення культурного розмаїття життєво необхідна і має стати практикою урядів. Тільки на базі загальних для всіх норм моралі та соціальної справедливості, шляхом діалогу можна вирішувати суперечки, взаємні претензії і конфліктні ситуації. Важливо, щоб у засобах масової інформації, які забезпечують вираження інтересів різних етнічних, релігійних груп визнавалися спільні цінності, в першу чергу – необхідність дотримання прав людини, толерантне ставлення до людей, які сповідують іншу релігію, дотримуються інших звичаїв і традицій.

Список літератури

1. Полякова Н. ХХ век в социологических теориях общества / Н. Полякова. – М.: Изд-во «Логос», 2004. – 384 с.
2. Луман Н. Дифференциация. / Никлас Луман; Пер. с нем. Б. Скуратов. – М.: Издательство «Логос», 2006. – 320 с.
3. Кукатас Ч. Либеральный архипелаг / Чандрэн Кукатас; пер. с англ. Н. Эдельмана под науч. ред. А. В. Куряева. – Москва: Мысль, 2011. – 482 с.
4. Суходуб Т. Д. «Русский космизм» и тенденции развития современной философской антропологии / Т. Д. Суходуб // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – К.: НАУ, 2007. – № 1 (5). – С. 93-97.
5. Ойзерман Т. И. Существуют ли универсалии в сфере культуры? / Т. И. Ойзерман // Вопросы философии. – 1989. – № 2. – С. 51-62.
6. Толстоухов А., Парапан І. Науковий розум і гуманістичні цінності: глобалістський контекст / А. Толстоухов, І. Парапан // Філософська думка. – 2001. – № 6. – С. 8 – 24.
7. Анিকেєва Е. Н., Семушкін А. В. Диалог цивилизаций: Восток – Запад / Е. Н. Анিকেєва, А. В. Семушкін // Вопросы философии. – 1998. – № 2. – С. 173-177.

8. Доклад о развитии человека 2004: Культурная свобода в современном многообразном мире / ПРООН. – М.: Весь мир, 2004. – 312 с. : табл.

9. Самохвалова В. И. Культура, цивилизация, глобализация / В. И. Самохвалова // Материалы постоянно действующего междисциплинарного семинара Клуба ученых «Глобальный мир». – 2003. – Выпуск 7. – С. 57-70.

10. Дротянко Л. Г. Феномен фундаментального і прикладного знання (Постнекласичне дослідження) / Л. Г. Дротянко. – К.: Вид-во Європ. ун-ту фінансів, інформ. систем, менеджм. і бізнесу. – 423 с.

11. Wallerstein I. Geopolitics and Geoculture: Essays on the Changing World-System (Studies on Modern Capitalism) / I. Wallerstein. – Cambridge: Cambridge University Press, 1991. – 242 p.

12. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / Самюэль Хантингтон; пер. с англ. Т. Велимеева, Ю. Новикова. – М.: АСТ, 2005. – 603, [5] с. – (Philosophy).

13. Фукуяма Ф. Великий разрыв / Ф. Фукуяма; пер. с англ. под общ. ред. А. В. Александровой. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ЗАО НПП «Ермак», 2004 – 474 с.

14. Табачковський В. Гуманізм чи проблема діалогу культур / В. Табачковський // Філософська думка. – 2001. – № 1. – С. 6-25.

15. ЮНЕСКО. Генеральная конференция. Сессия (31; 2001; Париж). Среднесрочная стратегия на 2002-2007 гг. : Вклад в дело мира и человеческого развития в эпоху глобализации посредством образования, науки, культуры и коммуникации. – Париж: ЮНЕСКО, 2001. – 57 с.

16. ЮНЕСКО об информационном обществе: основные документы и материалы / Л. В. Петрова (пер. с англ.); Е. И. Кузьмин, В. Р. Фирсов (подгот.); Российский комитет Программы ЮНЕСКО «Информация для всех», Российская национальная библиотека. – СПб, 2004. – 120 с.

17. Лекторский В. А. О толерантности, плюрализме и критицизме // Философия, наука, цивилизация. Под ред. В. В. Казютинского / В. А. Лекторский. – М.: Эдиториал УРСС, 1999. – С. 284-292.

18. Терещенко Ю. Творчий дух толерантності / Ю. Терещенко // Віче. – 2004. – № 9. – С. 75-80.

19. Хабермас Ю. Между натурализмом и религией. Философские статьи / Юрген Хабермас; пер. с нем. М. Б. Скуратова. – М.: Издательство «Весь мир», 2011. – 336 с.

20. О теории и практике многокультурности // Тишков В. А. Реквием по этносу: Исследования по социально-культурной антропологии. – М.: Наука, 2003.

Л.А. Ороховская

РОЛЬ МЕДИАКУЛЬТУРЫ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ТОЛЕРАНТНОСТИ В ГЛОБАЛИЗИРОВАННОМ МИРЕ

В статье проводится исследование влияния медиакультуры на проблему проведения государствами политики мультикультурализма и формирования толерантности в обществе.

L. Orochovska

THE ROLE OF MEDIACULTURE IN THE PROCESS OF FORMING OF TOLERANCE IN THE GLOBAL WORLD

The article analyzes the influence of media culture on the problem of conducting the state's policy of multiculturalism and the problem of tolerance formation in society.